اَلسَّيِّئَةُ

ÇİRKİNLİK

(seyyie)

Kur'an'ın olumsuzluk olgusunu ifade eden en geniş çerçeveli kavramıdır. Seyyienin {çoğulu: seyyiât), sû', sûâ, sev'e {çoğulu: sev'ât), müsî (seyyie işleyen) gibi isim şekillerinin yanında sâe-sâet, sîe-sîet, sâû, esâû, yesû'ü vs. gibi fiil şekilleri de kullanılır. Kısacası, seyyienin kökü olan sev' veya sû', türevleriyle birlikte yaklaşık 160 yerde geçmektedir.

الحسنة

Seyyienin karşıtı olan hasenenin Kur'an'da iki yüze yakın yerde kullanılmış olması da seyyie-hasene zıtlığının oluş bünyesindeki önemine dikkat çeker.

Sû', Kur'an dilinin büyük ustası Râgıbel-Isfahanî (ölm. 502/1108) tarafından şöyle tanımlanmıştır: "Sû', insanı üzüp kederlendiren dünyevî ve uhrevî her türlü durumdur. Bu, bedensel olabileceği gibi, ruhsal da olabilir. Serveti, ünü veya dostu kaybetmek vs. bu cümledendir. Zaman içinde sû', her türlü çirkinliğe ad olmuştur. Bu yüzden sû'un karşıtı hüsnâ (güzellik, güzel)dır."

حُسْنَي

Seyyie ise, güzel düşünce ve güzel hareket anlamındaki hasene'nin karşıtı olup çirkin fiil demektir. Aynı kökten gelen sev'e, yine çirkinlik veya utandırıcı şey anlamında kullanılır. Mesela Kur'an, Âdem'le Havva'nın edep yerlerinden bahsederken bu sev'e kelimesinin çoğulu olan sev'ât deyimini kullanır. Kardeşini öldüren Kaabil'in ortadan kaldırmak için çırpındığı ceset de sev'e diye adlandırılıyor ki bir kötülüğün ürünü olarak ortaya çıkmış suç delili, suç belirtisi, günah ürünü demek olur. (5/31; 7/20-21, 27; 20/121)

Râgıb, seyyie ve hasene konusunda şu bilgiyi de veriyor: "Seyyie ve hasene iki çeşittir: Din ve aklın çirkin veya güzel gösterdiği şeyler, insan tabiatının çirkin veya güzel gördüğü şeyler..."

O halde, seyyie ve hasene dinin tespitleriyle sınırlı değildir. Ama onlar, insanın kişisel tespitleriyle de sınırlandırılamaz. Kur'an bu iki kavramın mutlak ve göreli yanları olduğunu bize gösteriyor. Vahyin ve aklın çirkin veya güzel gösterdikleri, mutlak kutuptakiler; insanın tespitlerine bırakılanlar ise göreli kutuptakilerdir. Göreli (izafî) kutupta yer alan seyyie ve hasene sürekli değişir, zamana ve mekâna göre yeni tanımlar ve boyutlar kazanır. Kur'an bu türden çirkini karşılamak için münker, yine bu türden güzel ve iyiyi karşılamak için de mâruf deyimini kullanır.

Kur'an bu göreli seyyieye veya seyyienin izafiliğine örnek olacak birçok beyan taşımaktadır. Mesela, Şuara 173. ve Neml 58. ayetler peygamberlerine isyan eden toplulukların üzerine yağdırılan yağmuru 'perişan edici yağmur' diye adlandırırken sû' kökünden bir fiil olan sâe fiilini kullanır. Burada yağmur, **helak** edilecek topluluk açısından çirkindir, varlık yapısı bakımından değil. Aynı yağmur, mesela çömlekçi için çirkin, çiftçi için çok güzel olabilir. Nitekim anılan ayetler, **helake** sebep olan yağmuru, 'daha önce uyarılmış bulunan bir topluluğun yağmuru' diye anmaktadır. Saffât 177'de, 'daha önce uyarılmış bulunanların sabahı' çirkin bir sabah olarak anılır.

Bir kısım ayetler, insanın çirkin amellerinin güzel gösterildiğinden söz eder. (9/37; Mümin, 37; 35/8)

Bunlardan önemlisi, insanın bazen seyyie veya haseneyi, kişisel-duygusal değerlendirmeleri yüzünden, gerçekte olduğunun tam tersi olarak görebilmesidir. Âli İmran 120, Tevbe 50. ayetler, Allah'tan gelen bir hasenenin, müminlere düşman olanlar tarafından seyyie olarak algılandığını gösteriyor. Nahl 59. ayette ise Yaratıcı Kudret'in bir müjde unsuru olarak gönderdiği kız çocuklarının doğumunu bir seyyie olarak gören putperest Arap şuuraltının çarpıklığına dikkat çekilir. Burada, mutlak anlamda güzel, hatta müjde sayılacak kadar güzel olan bir olayın, kişisel-duygusal değerlendirmelerle bir çirkinlik ve felaket halinde algılanmasına tanık oluyoruz.

Bu çarpıtmanın ardında Kur'an, insanın ölümlü-iğreti yanını, yani nefsi görür. (bk. burada, Nefs mad.) Ne ilginçtir ki, nefs, göreceliği hep çirkin görme yönünde kullanır da, iyiye ve güzele yorma yönüne asla gitmez. Kur'an bu noktada şu gerçeğe dikkat çekiyor:

"Şu bir gerçek ki, nefs ısrarlı bir biçimde seyyie ile emreder." (12/53)

Tıpkı nefs gibi, şeytan da seyyie ile emreder, güzeli çirkin gösterir. (2/169) Demek oluyor ki Yaratıcı'nın elinden çıkan, güzel ve iyidir; çirkin ve kötü insandan kaynaklı bir karanlık ve karmaşadır. Kur'an bu varlık ve oluş ilkesine dikkat çekerken şöyle diyor:

"İyilik ve güzellikten sana her ne ererse Allah'tandır. Kötülük ve çirkinlikten sana ulaşan şeyse kendi nefsindendir." (Nisa, 79)

Seyyie, insanın kendi elinin ürünüdür. Mutlaktan seyyie çıkmaz, hep hasene çıkar. Ve mutlak, buna rağmen, insanın, seyyieleri yüzünden ümitsizliğe düşmesini istemiyor. Bu da O'nun rahmetinin bir gereğidir. (30/36) İnsan, nefs ve şeytanın, yani karanlık kuvvetin dürtüleriyle zanlarını hep kötü görme yönünde kullanır ve hayatını sıkıntıya sokar. (48/6, 12) Bunun içindir ki Kur'an, mümini sürekli güzel görmeye, zandan uzak durmaya ve güzel hareketler sergileyip güzeli sevmeye davet eder.

Tanrısal rahmetin seyyie-hasene bahsindeki en önemli görünümü, insanın, düşündüğü, fakat fiile çevirmediği seyyieden sorumlu tutulmamağıdır. Oysaki, hasenede iş böyle değildir. Sonsuz rahmet, insanı, düşündüğü, tasarladığı hasene ile de ödüllendiriyor. Yani ilahî sistem, seyyie söz konusu olduğunda, en fazla, yapılanın karşılığını veriyor. Hasenede ise, hak edilenden çok fazlası lütfedilebiliyor. (6/160; 10/27; 28/84; 42/40)

Seyyie konusundaki tanrısal rahmetin bir tecellisi de tekfir (seyyieyi örtme) kurumudur. Birçok ayet, Allah'ın 'seyyieleri tekfirinden' söz etmektedir, (bk. burada, Af mad.) Seyyielerin birçoğu rahmet planınca silinip affedilmektedir. (42/25)

Bu tekfir sistemine eşlik eden bir rahmet tecellisi de tebdil (seyyieyi haseneye çevirme)dir. Tebdilde, öncelikle, işlenen hasenenin, işlenmiş bulunan seyyieleri gidermesi dikkat çekiyor. İlke şöyle konmuştur:

"Güzellikler kötülükleri silip süpürür." (11/114)

"Tövbe ederek inanan ve barışa yönelenlere gelince, Allah, böy-

Merinin kötülüklerini güzelliğe dönüştürür. Allah Gafûr'dur, Rahîm'dir." (25/70. Aynca bk. 27/11; 7/95)

Seyyieieri haseneye çeviren sistemlerden biri de tövbe olarak veriliyor. (4/17,110; 16/ 119; 6/54; 7/153)

Seyyie konusunun temel ilkelerinden biri de seyyiede sorumluluğun kişiselliği ilkesidir. Kur'an'ın bu konuya değinen ayetleri son derece açıktır. Ve ilke şöyle konmuştur:

"Hiçbir günahkâr, bir başka günahkârın suçunu, yükünü yüklenmez." (35/18)

Allah, rahmetinin bir uzantısı olarak seyyieyi, çeşitli yollarla haseneye çevirdiği veya tekfirle örttüğü gibi, kâmil insan olması gereken müminden de bunu beklemektedir. Gerçekten de Kur'an, iman adamının seyyieyi silme ve örtme tavrına önemle dikkat çeker. Nisa 149. ayet müminlerin seyyieyi affetmelerini Allah'ın bağlayıcılığının, rahmetinin bir tecellisi saymakta, Ra'd 22 ve Kasas 54, seyyieyi haseneyle örtmeyi müminlerin niteliklerinden biri olarak göstermekte, Müminûn 96. ayetse seyyieye haseneyle karşılık vermeyi emretmektedir.

Seyyie bahsini bitirmeden şu noktalara da değinmek yerinde olur:

Kur'an, seyyieyi sıfat yaptığı şu kötülüklerden söz ediyor: Kötü yol, kötü arkadaş, kötü fiil ve hareket, kötü hüküm, kötü yük yüklenme, kötü örnek, kötü barınak, kötü içecek, kötü makam, kötü yüzler, kötü çerçeve, kötü kişi, kötü topluluk, kötü söz, kötü hesap, kötü yurt, kötü tuzak... (4/22, 38, 97, 115, 148; 5/66; 6/31, 136; 7/177; 20/101; 19/28; 21/74; 35/43)

Burada, kötü tuzak diye çevirdiğimiz 'el-mekr es-seyyi' deyimine dikkat çekmek isteriz. Mekr; hile, kurnazlık, tuzak, düzenbazlık vs. anlamındadır. Kur'an el-mekr es-seyyi' (seyyieye âlet edilmiş tuzak veya hile)nin sonunda sahibinin başına bela olacağını, onun başına sarılacağını söyleyerek (35/43) bir yaradılış ilkesini ifadeye koymaktadır.

Seyyie konusunun önemli noktalarından biri de şudur: Seyyie, Allah'ın dışında ikinci bir kuvvetin varlığını gerektirmez. Varlık

ve kudret birdir. Varlık ve oluşun bir esas yanı vardır ki o güzel ve iyidir. Bir de illüzyon yanı vardır ki bu da insanın yozlaştırma ve çarpıtmasıyla ortaya çıkan izafi görüntüdür. Fakat unutmamak gerekir ki, varlık ve tasarrufun kaynağı tek olduğuna göre, genel ve bütünsel anlamda 'her şey Allah'tan' demek gerekir. Aksi halde, varlıkta iyi ve kötüye ayrı birer ilah tayini gerekir ki bu, tevhide aykırıdır. Nisa 78. ayet, işaret ettiğimiz bu inceliğe dikkat çekerken, "Her şey Allah'tandır" diyor.

Seyyie ve hasene, oluşun belirlenen hedeflere doğru seyrinde sıçrama taşları gibi rol oynarlar. Kur'an bunu ifadeye koyarken, kendine özgü kelam güzelliğiyle şöyle diyor:

"Ve onları yeryüzünde birçok ümmetlere böldük. İçlerinde barışsever iyiler vardı ama böyle olmayan aşağılıklar da vardı. Belki dönerler ümidiyle onlan güzelliklerle de kötülüklerle de imtihana çektik." (A'raf, 168)

İsra suresi 38. ayet, seyyie bahsinin belki de en ilginç tespitini öne çıkanyor: Seyyienin seyyiesi, kötünün kötüsü. Anılan surenin 30. ayetinden itibaren **12** büyük günah (cana kıyma, zina, ahde vefasızlık, yetim malını yeme vs.) sayıldıktan sonra 38. ayette şöyle deniyor:

"Bütün bu sayılanların kötü olanları, Rabbin katında çirkin görülmüştür."

Sayılan günahların hepsi, en ağırından seyyie olduğuna göre ayetin 'bunların çirkin olanları' ifadesiyle kastı nedir? Anlaşılan o ki, seyyienin de insan tabiatı açısından makul görülebilecek, günah kavramı açısından izahı yapılabilecek olanı yanında, İnsan fıtratının ve günah mantığının bile tiksineceği biçimde iğrenç olanları bulunabilecektir. Bunlar, Allah'ı iyice öfkelendiren korkunç fenalıklar, sınırları zorlamış kötülüklerdir. İnsan günah işler ama, bunun şekli de önemlidir. Öyle günah işleyişler vardır ki, İblis'i bile tiksindirir. Gönül ve merhametimiz, aynı günahı işleyen kişilerden bazılarını affetme çareleri arar da bazılarına bütün varlığımızla kin duymayı bir tür insanlık borcu, bir tür ibadet sayarız. İşte burada seyyie içinde seyyie, günah içinde günah vardır.

Çoğunluk - Çokluk →